

LAVANTA TARIMI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA: ISPARTA/KEÇİBORLU-KUYUCAK KÖYÜ ÖRNEĞİ

Yeliz Tarhan^{1*}, Sebahat Açıksöz², Deniz Çelik³

¹ Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 74100, BARTIN

² Bartın Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 74100, BARTIN

³ Bartın Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Park ve Bahçe Bitkileri Bölümü, 74100, BARTIN

Öz

Araştırma alanı olarak, sahip olduğu lavanta tarlaları ve kültürel değerleri ile ekoturizm potansiyeli açısından önemli bir yerleşim yeri olan Isparta İli Keçiborlu İlçesi'ne bağlı Kuyucak Köyü seçilmiştir. Kuyucak Köyü'nün lavanta tarımı ile Türkiye'de tarımsal turizm çalışmalarına örnek teşkil etmesi, alanın seçilmesinde etkili olmuştur. Bu çalışmada, "Kuyucak Köyü, kırsal planlama çerçevesinde lavanta tarım turizminden nasıl faydalanmalıdır?" sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmada lavanta tarımına ilişkin bölgenin mevcut durumu incelenmiş ve yerel halkın görüşleri alınmıştır. Bu kapsamda, araştırmada anket çalışması yapılmıştır. Anketlerin değerlendirilmesinde SPSS 25 programından faydalanılarak ki-kare testi ve frekans analizi yapılmıştır. Ki-kare testi ile tüm yaş gruplarının lavanta tarımı ile ilgilendiği sonucuna varılmıştır. Frekans analizi ile lavanta ürünlerinden turistlerin %12'sinin lavantalı Türk kahvesi ile %11,7'sinin ise lavanta tacını tercih ettiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda özellikle lavanta tarımının Kuyucak Köyü için kırsal kalkınma ve yerel kimlik açısından önemli bir potansiyele sahip olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, kırsal alanlarda tarım-turizm çalışmalarına ve çalışma alanında lavanta tarımının sürdürülebilirliği bağlamında sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir kırsal kalkınma, tarım, kırsal turizm, Isparta, Keçiborlu, Kuyucak Köyü.

AGRICULTURE OF LAVENDER AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT: ISPARTA/KEÇİBORLU-KUYUCAK VILLAGE MODEL

Extended Abstract

The widespread type of production in rural section is agriculture, but agriculture, alone, is not able to provide employment for the rural population. Therefore, alternative activities which would increase the employment, solve the immigration problem and diversify the income should be expanded in rural areas (Kuter & Ünal, 2013). Agriculture plays an important role to provide sustainable development, to alleviate hunger and poverty (Schaller, 1993; Roy & Chan, 2012). On the other hand, sustainable agriculture should be sustainable ecologically, should be equal socially, should be applicable economically, and should be supportable politically (Schaller, 1993; Roy & Chan, 2012). Sustainability, one of the main components of rural development, reveals the major factors of agriculture- tourism concept (Ivona, 2003). Agrotourism, as a rural development factor; is assessed as a sub- type of rural tourism and ecotourism which is generally applied in disadvantaged agricultural lands (Demirbaş Topçu, 2007; Sungur, 2012; Çetin et al., 2017). Agrotourism is not a tool of development for local people of the area which is dependent on agricultural production but it is also important for enabling the sustainability of the agricultural areas (Demirbaş Topçu, 2007). Within this context as the research area, Kuyucak Village of Keçiborlu District of Isparta Province is hereby selected, which is an important settlement in terms of ecotourism potential due to its lavender fields and cultural values. Kuyucak Village with lavender agricultural to set an example for agrotourism studies in Turkey, have been effective in selected areas. In this study, "How should Kuyucak Village utilize lavender agricultural tourism within the scope of rural planning?" was searched for.

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Yeliz TARHAN; Bartın University, Graduate School of Natural and Applied Sciences, Department of Landscape Architecture, 74100, Bartın-Turkey.
E-mail: yeliznurtarhan@gmail.com

Geliş (Received) : 29.11.2019

Kabul (Accepted) : 21.12.2019

Basım (Published) : 31.12.2019

The history of the village of Kuyucak with lavender started in 1975 with a pot of lavender, which was given to him by the owner of the rose oil factory after his visit to France. This pot was replicated with lavender steel method and distributed to Keçiborlu farmers. More seedlings were provided for Kuyucak Village. Lavender was first used as a hedge plant around the rose gardens, which are important in home gardens and Isparta production. In 1990s, lavender cultivation became widespread commercially in Kuyucak Village with the decrease in prices in rose production (Ministry of Culture and Tourism, 2019). With the “Future in Tourism” project carried out by the United Nations Development Program (UNDP), the Ministry of Culture and Tourism and Anadolu Efes, the recognition of the region as “Lavender Scented Village” has increased.

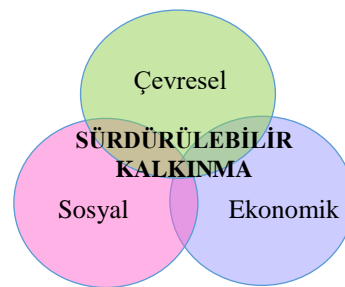
Kuyucak Village with lavender fields, is one of the places come to mind first known as agrotourism in Turkey. Kuyucak Village is to meet the 93% of Turkey's production of lavender, is a pioneer in the study of agrotourism (Başaran, 2017). Lavender is an important part of the Provence-Alpes-Côte d'Azur region, a cultural and economic symbol of the region (Monge, 2013), and is also known as one of the indispensable elements of the landscape (Dossier de presse, 2013). In recent years, the village of Kuyucak has been compared with the Alpes-Côte d'Azur region of France, which is considered a role model in agrotourism (Bilgiç et al., 2016). With the increasing demand for lavender in recent years, lavender lands have increased to over 3000 decares (Güler & Korkmaz, 2018). Kuyucak Village has been branded in terms of lavender agriculture and rural tourism and provided an alternative livelihood to local people (Ongun et al., 2018). For these reasons, lavender agrotourism as the factor of rural development constitutes the main subject of this study.

In this research, the existing situation of the region regarding lavender cultivation was evaluated and the opinions of local people were taken. In this context, survey was conducted in the study. In the evaluation of the questionnaires, chi-square test and frequency analysis were performed by using SPSS 25 program. The chi-square test concluded that all age groups are interested in lavender agriculture. Frequency analysis found that 12% of tourists from lavender by-products prefer lavender Turkish coffee and 11.7% prefer lavender crown. In this scope, it has been seen that lavender agriculture in particular has an important potential for rural development and local identity for Kuyucak Village. As a conclusion, relevant results and suggestions were discussed within the context of the agriculture-tourism works in the rural areas and the sustainability of lavender agriculture in the study area.

Key Words: Sustainable rural development, agriculture of lavender, rural tourism, Isparta, Keçiborlu, Kuyucak Village.

1. Giriş

1972 yılında Stockholm kentinde gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Konferansı'nda; gıda güvenliği, çevre ve enerji gibi konulardaki mevcut sorunlar nedeniyle “sürdürülebilir kalkınmanın” temel dayanakları ortaya konmuştur (Kaypak, 2012). Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (1987), sürdürülebilir kalkınmayı, “gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme kabiliyetinden ödün vermeden, bugünkü ihtiyaçları karşılayan gelişimdir” şeklinde tanımlanmaktadır (WCED, 1987). Bu tanım dâhilinde sürdürülebilir kalkınma şema ile gösterildiğinde üç daire modeli ortaya çıkmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Üç Sürdürülebilirlik Modeli (WCED, 1987)

Çevresel sürdürülebilirlik, kaynakların özellikle yenilenemeyen kaynakların korunması ve yönetilmesini kapsamaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik, toplumdaki herkes için eşit fırsat yaratmak ve insan haklarına saygı duymak anlamına gelmektedir. Ekonomik sürdürülebilirlik, farklı toplum seviyelerinde refah yaratma ve tüm ekonomik faaliyetlerin maliyet etkinliğini ele alma anlamına gelmektedir (UNEP/ WTO, 2005; Gurung, 2012).

Kırsal kalkınma; kırsal yerleşimlerde kültürel, toplumsal ve ekonomik gelişmelerin tamamı olup geçim kaynakları, özellikle de üretim süreçleri ve biçimlerini sürdürülebilir bir şekilde yönlendirme sürecidir. Bu süreç, doğal varlıklara ve çevreye zarar vermeden gerçekleşmesi anlayışı içinde olmalıdır (Türkiye Çevre Vakfı, 2001). Moseley (2004)'e göre kırsal kalkınma üç açıdan değerlendirilmiştir:

- İçinde sağlık, eğitim, kamu hizmetleri ve imkânları, barınma, kültürel miras vb. unsurları kapsayan geniş bir kavram olarak,
- Çevresel, sosyal ve ekonomik hedeflere sürdürülebilir bir şekilde adapte olmaya çalışan çok boyutlu bir süreç olarak,
- Çevresel, kültürel, sosyal ve ekonomik farklılıklarla elde edilen sürdürülebilirlik sayesinde toplumda uzun vadeli refah yaratan bir değer olarak tanımlanmıştır.

Kırsal kesimlerde yaygın olan üretim faaliyeti tarımdır, ancak tarım tek başına kırsal nüfus için istihdam sağlayamamaktadır. Dolayısıyla kırsal bölgelerde alternatif gelir faaliyetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir (Kuter & Ünal, 2013). Tarım; sürdürülebilir kalkınmayı sağlama, açlık ve yoksulluğu azaltma konusunda önemli bir rol oynamaktadır (Schaller, 1993; Roy & Chan, 2012). Sürdürülebilir tarım kavramı, 1987'de yayımlanan Brundtland Raporunda "sürdürülebilir kalkınma" kavramına paralel olarak ön plana çıkmıştır (Demirbaş Topçu, 2007; Velten vd., 2015; Hayati, 2017). Tan ve Köksal (2004)'a göre sürdürülebilir tarım; tarımsal faaliyetlerin uzun dönemde verimliliğini arttıracak, çevreyi koruyacak, ekonomik gelişmeyi sağlayacak, kırsal yaşam kalitesini yükseltecek şekilde yönlendirilmesidir. Sürdürülebilir tarım; ekolojik olarak sürdürülebilir, sosyal açıdan eşit, ekonomik olarak uygulanabilir ve politik yönden desteklenebilir olmalıdır (Schaller, 1993; Roy & Chan, 2012).

Sürdürülebilir tarım, dinamik bir yapıda olup nüfusun değişen ihtiyaçlarını ve dünya ekonomisini yansıtan arazi kullanımına bağlı bir süreci kapsamaktadır (Farshad & Zinck, 1993). Sürdürülebilir arazi kullanım planlamasının çevresel ve sosyo-ekonomik hedefleri ile tarımsal faaliyetlerin çevresel ve sosyo-ekonomik hedeflerinin kesiştiği görülmektedir (Açıksöz, 2001; Açıksöz vd., 2013). Bu bağlamda sürdürülebilir tarım, çevre yönetimi ile bütüncül bir yaklaşım içerisinde olmalıdır. Sürdürülebilir tarım modellerinin koruma-kullanma ilkesi çerçevesinde, sürdürülebilir arazi kullanım planlaması ile çevre yönetim modellerinin ilişkilendirilmesi gerekmektedir (Akpınar & Açıksöz, 1996; Açıksöz, 2001).

Bununla birlikte kentsel olmayan bölgelerde gerçekleşen alternatif turizm türleri, yerel halk için alternatif kalkınma olanakları sunmaktadır. Kırsal turizm, çeşitli kırsal turizm türleri ile birlikte gelişen alternatif turizm türlerinden biridir. Kırsal turizm, kentleşme ve kalkınma aracı yerine koruma ve sürdürülebilirlik için potansiyel bir araç olarak görülmelidir (Ivona, 2003; Demirbaş Topçu, 2007). Kırsal kalkınma kavramının ana bileşenlerinden biri olan sürdürülebilirlik, tarım-turizm kavramının ana unsurlarını ortaya koymaktadır. Kırsal turizm ve tarım-turizm arasındaki belirleyici ayrım uygulama alanlarıdır. Kırsal turizm genel olarak kırsal arazilerde gerçekleşirken; tarımsal alanlarda tarımsal turizm faaliyetleri düzenlenmektedir. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı ile tarımsal turizm talepleri artmış, bu yeni turizm faaliyeti diğer kırsal turizm türlerinden farklı bir planlama unsuru olarak gelişmeye başlamıştır (Ivona, 2003).

Kırsal kalkınma unsuru olarak tarım turizmi, genellikle dezavantajlı tarım arazilerinde uygulanan kırsal turizm ve ekoturizmin alt türü olarak değerlendirilmektedir (Demirbaş Topçu, 2007; Sungur, 2012; Çetin vd., 2017). Tarım turizmi, tarımsal üretime bağlı yöre halkı için yalnızca bir kalkınma aracı olarak değil aynı zamanda tarımsal alanların sürdürülmesi amacıyla da önem arz etmektedir (Demirbaş Topçu, 2007). Tarım-turizm faaliyetleri kırsal kalkınma planlarının bir parçası olarak planlanmalı ve yönetilmelidir.

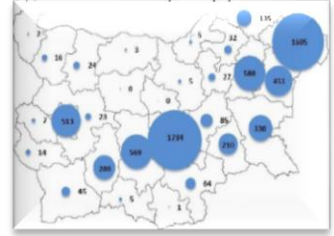

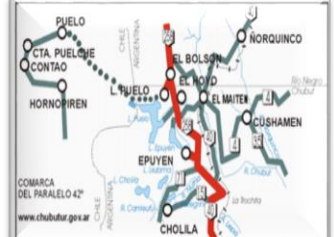

Kuyucak Köyü'nün araştırma alanı olarak seçilmesinin nedeni; Kuyucak Köyü'nün lavanta tarımı (*Lavandula x intermedia*) ile tarım-turizm kimliği oluşturarak sürdürülebilir kırsal kalkınma için önemli bir potansiyelinin olmasıdır. Kuyucak Köyü'nün lavanta ile olan geçmişi 1975 yılında gül yağı fabrikası sahibi tarafından Fransa ziyareti sonrası kendisine hediye edilen bir saksı lavanta ile başlamıştır. Bu bir saksı lavanta çelikleme metodu ile çoğaltılmış ve Keçiborlu çiftçilerine dağıtılmıştır. Kuyucak Köyü için daha fazla fide verilmesini sağlamıştır. Lavanta ilk olarak ev bahçelerinde ve Isparta üretiminde önemli olan gül bahçelerinin çevresinde çit bitkisi olarak kullanılmıştır. 1990'lı yıllarda gül üretiminde fiyatların düşmesi ile alternatif olarak Kuyucak Köyü'nde ticari olarak lavanta yetiştiriciliği yaygınlaşmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019). Bölge, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Anadolu Efes ortaklığı ile yürütülen "Gelecek Turizmde" projesi ile "Lavanta Kokulu Köy" olarak tanınırlığı artmıştır. Kuyucak Köyü'nün lavanta bahçeleri ile tanınmasıyla birlikte bölge bilimsel araştırmalara zemin oluşturmuştur (Kara & Baydar, 2011; Bozkıran &

Giray, 2014; Bilgiç, vd., 2016; Başaran, 2017; Akşap, 2018; Bozok & Karaman, 2018; Güler, 2018; Güler & Korkmaz, 2018; Ongun vd., 2018; Aylan vd., 2019; Giray vd., 2019). Ayrıca birçok gazete ve dergi yayınlarında da yer almıştır (Baydar, 2010; Al Jazeera Türk, 2016; Akıncı, 2017; Anadolu Efes, 2017; Arman, 2017; Dadak, 2017; Kaya, 2017; Hürriyet Haber, 2017; Toksöz, 2019; Yaraş Meriç, 2019).

Kuyucak Köyü, lavanta tarlaları ile Türkiye’de tarım turizmi denilince akla ilk gelen yerlerden biridir. Kuyucak Köyü’nün lavanta odaklı kırsal turizm açısından gelişmesindeki en önemli etkenlerden biri tanıtımdır (Giray vd., 2019). Kuyucak Köyü Türkiye’nin lavanta üretiminin %93’ünü karşılamakta olup, tarımsal turizm çalışmalarına da öncü olmaktadır (Başaran, 2017). Lavanta, Provence-Alpes-Côte d’Azur bölgesinin önemli bir parçası olup bölgenin kültürel ve ekonomik bir sembolü (Monge, 2013) ve aynı zamanda peyzajın vazgeçilmez unsurlarından biri olarak bilinmektedir (Dossier de presse, 2013). Kuyucak Köyü, lavanta tarım turizminde rol model olarak kabul edilen Fransa’nın Alpes-Côte d’Azur bölgesi ile kıyaslanmaktadır (Bilgiç vd., 2016). Son yıllarda lavantaya olan talebin artması ile lavanta arazileri 3000 dekarın üzerine çıkmıştır (Güler & Korkmaz, 2018). 2018 yılında lavanta yetiştiriciliği yapan toplam 84 hane bulunmaktadır (Güler, 2018). Güler (2018) tarafından yapılan çalışmaya göre; yörede lavanta yetiştiriciliği, tüm gelir çeşitlerinin %37’sini karşılamaktadır. Bu durum, lavanta yetiştiriciliğinin hane halkı ve yöre ekonomisine katkısının önemli bir düzeyde olduğunu göstermektedir. Çalışma alanında turizm süresi Haziran ve temmuz aylarında lavantanın çiçeklenme döneminde başlamaktadır. Kuyucak Köyü, lavanta tarımı ile kırsal turizm açısından markalaşmış olup, yerel halka alternatif bir geçim kaynağı sağlamıştır (Ongun vd., 2018). Bu nedenlerle, sürdürülebilir kırsal kalkınma unsuru olarak lavanta tarımı bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Lavanta tarım ihracatı yapan başlıca ülkelerin; Bulgaristan, Fransa ve İspanya olmak üzere genel özellikleri Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Lavanta Tarım İhracatı Yapan Başlıca Ülkeler ve Genel Özellikleri.

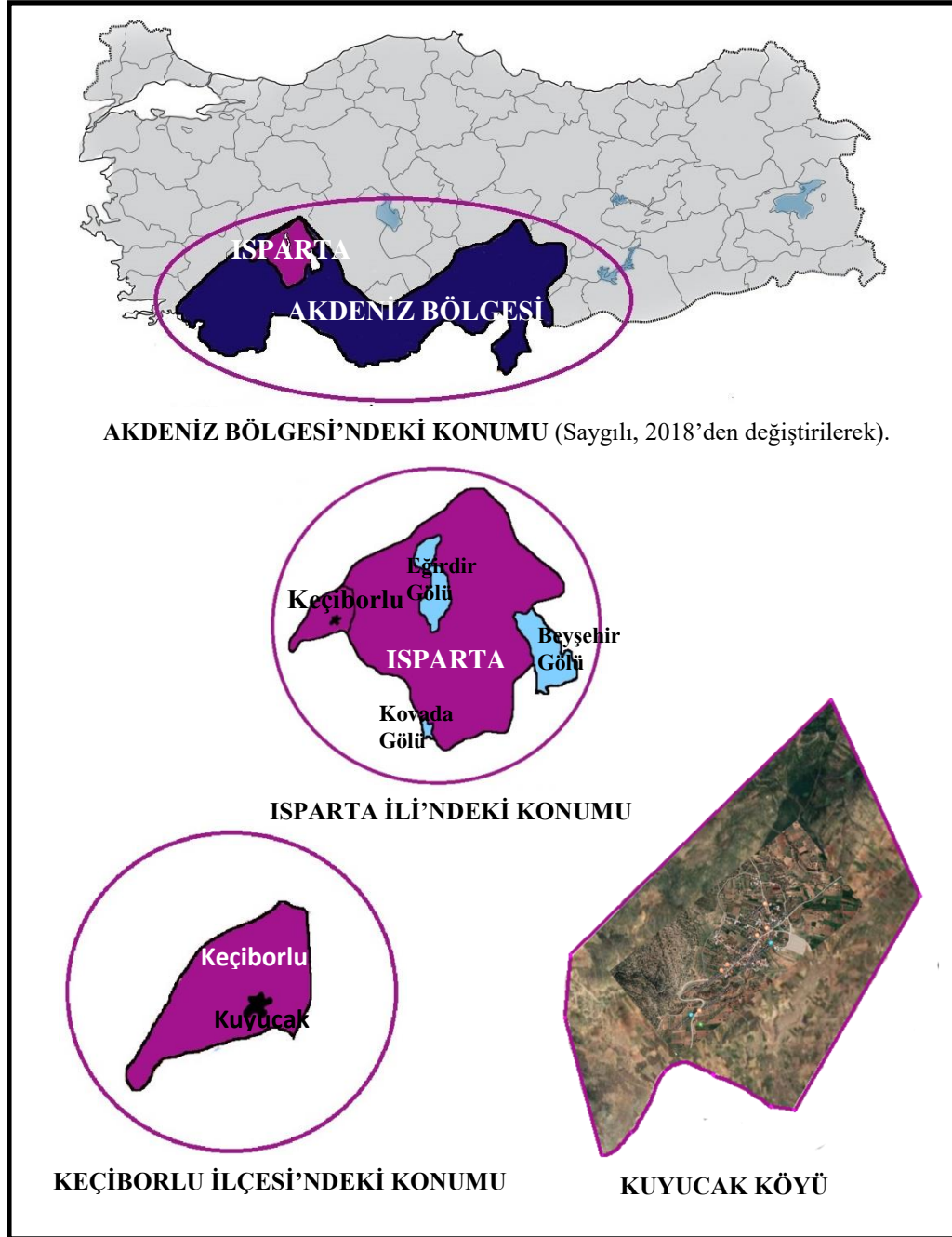
Bölge	Özelliği	Fotoğraf	Lavanta Ekim Planı
Bulgaristan	Bölgede lavanta tarımı 1907 yılında başlamıştır (Stoykova, 2017). 2012 ile 2015 yılları arasında, lavanta ekim alanları yaklaşık olarak 7000 ha alanda yapılmaktadır. Bulgaristan, 2012’den bu yana lavanta yağı üretimi ve ihracatı konusunda dünyada ilk sırada yer almaktadır (URL-1, 2019).	 (Grebenicharski, 2016).	 (Grebenicharski, 2016).
Fransa/ Provence-Alpes- Cote D’Azur	Lavanta 1371 yılında ilk olarak eczacılık alanında kullanılmaya başlanmıştır. Sanayi ve parfüm olarak üretimi ise 19. yy’de başlamıştır. 20.000 ha alanda lavanta ekim alanı bulunmaktadır (URL-3, 2019).	 (URL-2, 2018).	 (La Provence A Velo, 2016).
İspanya/Madrid Brihuega Bölgesi	Bölge, İspanya’nın en önemli lavanta tarlalarından birine sahip olan Alcarria Bahçesi olarak bilinmektedir. Uluslararası pazarda lavanta üretiminin %10’unu karşılamaktadır (URL-4, 2016).	 (URL-4, 2016).	 (Coria, 2007).

2. Materyal ve Metot

2.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini, Isparta İli Keçiborlu İlçesi'ne bağlı Kuyucak Köyü oluşturmaktadır. Kuyucak Köyü'nün, Keçiborlu ilçe merkezine uzaklığı 11 km, Isparta ili merkezine uzaklığı 47 km'dir (Keçiborlu Kaymakamlığı, 2016). Çalışma alanının ülke, bölge, il ve ilçe haritaları üzerindeki konumu Şekil 2'de görülmektedir.

Şekil 2. Çalışma Alanının Konumu.

Çalışma alanı, Akdeniz iklimi ve Karasal ılıman iklimi arasında geçiş bölgesinde bulunmaktadır. Topoğrafik yapısı ise hafif ve orta eğimli etek araziler ile kaplıdır (Babalık, 2002). Yerel halkın geçim kaynağı çoğunlukla tarım ve hayvancılıktır (Güler, 2018). Toprak yapısı kuru ve kireçlidir (URL-5, 2019). Çalışma alanının kireçli toprak yapısı ve iklim koşulları, alanda lavanta bitkisinin dikimine olanak sağlamıştır (URL-6, 2019).

2.2. Metot

Bu çalışmanın yöntemi; veri toplama, analiz, değerlendirme ve sonuç-öneriler olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aşamasında, ilk olarak çalışmanın temel amaçları doğrultusunda çalışma konusuna, çalışma alanına ve çalışmada izlenecek yöntemle ilişkin yerli ve yabancı literatür taraması, ikinci olarak, çalışma alanının mevcut durumunu saptamak amacıyla arazi çalışması yapılmıştır. Arazi çalışmasında; alana yönelik gözlemler, anket, derin mülakat ve yerinde gözlem metotlarından yararlanılmıştır.

Analiz aşamasını, Kuyucak Köyü'nde yapılan arazi çalışmaları oluşturmaktadır. Alanda lavanta (*Lavandula x intermedia*) tarımının kırsal kalkınmaya etkisini belirlemek ve yerel halkın mevcut durumunu tespit etmek amacıyla bu konuda önceki yıllarda yapılmış çalışmalara ait anket formları incelenerek Kuyucak köyünde uygulanmak üzere bir anket formu hazırlanmıştır. Köy muhtarıyla yapılan derin mülakatta alınan bilgiler sonuç ve öneriler bölümünde değerlendirilmiştir. Yapılan arazi çalışmasında anketler, yüz yüze gerçekleştirilmiş ve Basit Rastgele/Tesadüfi Örnekleme Yöntemi kullanılarak uygulanmıştır. Hazırlanan anket 2019 yılının Ocak ve şubat aylarında uygulanmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanı'ndan (TÜİK, 2019), 2018 yılı verilerine göre köyün nüfusu 283 kişidir. Anketlerin uygulanması aşamasında örneklem büyüklüğü "Sınırlı Toplumlar Örnek Büyüklüğü"nü veren aşağıdaki formül kullanılmıştır (Orhunbilge, 2000'e atfen Daşdemir, 2016). %95 güven aralığında ve %5 hata payı göz önüne alınarak, toplamda yerel halka en az 163 adet anket uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

$$n \geq \frac{Z^2 \times N \times p \times q}{N \times D^2 + Z^2 \times p \times q} \quad n \geq \frac{1,96^2 \times 283 \times 0,5 \times 0,5}{283 \times 0,05^2 + 1,96^2 \times 0,5 \times 0,5} = 162,95$$

N: Toplumun büyüklüğü (Çalışma alanı toplam nüfusu 283 kişi),

n : Örnek büyüklüğü,

Z: Güven katsayısı (%95'lik güven düzeyi için Z= 1,96),

p : İncelenen olayın toplumda görülme olasılığı (Ölçülmek istenen büyüklüğün başlangıçta görülme oranı; p bilinmediği takdirde 0,5 alınarak değerlendirilir.),

q : İncelenen olayın toplumda görülme oranı (1-p= 0,5),

D: Kabul edilen örnek hatasını göstermektedir (%5).

Anket soruları demografik bilgiler ve genel bilgiler olmak üzere iki başlık altında hazırlanmıştır. Demografik bilgiler; kişilere, yerel halkın profilini belirlemek amacıyla cinsiyet, yaş, eğitim durumu, ikamet süreleri ve mesleği durumlarını öğrenmeye yönelik sorular yöneltilmiştir (Cengiz Gökçe & Açıksöz, 2014). Genel bilgiler bölümünde ise; turistlerin çoğunlukla hangi lavanta yan ürünlerini tercih ettikleri, yerel halkın ve bölgenin mevcut durumunu saptamaya yönelik sorular bulunmaktadır.

Üçüncü aşamada, yerel halka uygulanan anketler SPSS 25 Programı kullanılarak Frekans Analizi ve Ki-kare testi yapılmıştır. Dördüncü aşamada ise toplanan ve analiz edilen tüm veriler doğrultusunda alana ve konuya yönelik sonuç-öneriler getirilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde, anketlerden elde edilen bulgular üç başlık altında incelenmiştir.

Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular: Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların demografik özelliklerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir. Demografik özelliklere ait veriler, SPSS 25 programı ile frekans analizinden yararlanılarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, eğitim durumları, ikamet süreleri ve mesleklerine ait dağılımlar Tablo 2'de görülmektedir.

164 katılımcının cinsiyet dağılımına bakıldığında %49,4'ün kadın, %50,6'sının erkek olduğu görülmektedir. Ankete katılanların yaş dağılımına bakıldığında, 18-25 yaş kategorisine ait %14; 26-35 yaş kategorisine ait %18,3; 36-45 yaş kategorisine ait %14,6; 46-55 yaş kategorisine ait %25; 56-64 yaş kategorisine ait %13,4; 66 yaş ve üzeri kategorisine ait %14,6 oranında kişi bulunmaktadır. Ankete katılanların eğitim durumlarına göre dağılımı, eğitim görmeyen "yok" kategorisine ait oranın %7,3; ilköğretim kategorisine ait oranın %42,7; lise kategorisine ait oranın %41,5; önlisans kategorisine ait oranın %6,1 ve lisans mezunu oranının %2,4 olduğu saptanmıştır. Ankete katılanların ikamet süresine göre dağılımına bakıldığında, yörede en çok 21 yıl ve üzeri kategorisine ait %82,9 oranında kişi olduğu görülmektedir. Ankete katılanların çoklu meslek gruplarına göre

dağılımına bakıldığında, %28,4'ü lavanta üreticisi ve %19,4'ü lavanta yan ürün satıcısı/üreticisi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Örneklemin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

İfadeler	Sayı (n)	Yüzde (%)
1. Cinsiyet		
Kadın	81	49,4
Erkek	83	50,6
Toplam*	164	100,0
2. Yaş		
18-25	23	14,0
26-35	30	18,3
36-45	24	14,6
46-55	41	25,0
56-66	22	13,4
66 ve üstü	24	14,6
Toplam*	164	100,0
3. Eğitim Durumu		
Yok	12	7,3
İlköğretim	70	42,7
Lise	68	41,5
Önlisans	10	6,1
Lisans	4	2,4
Toplam*	164	100,0
4. Yörede İkamet Yılı		
1 yıldan az	3	1,8
1-5 yıl	5	3,0
6-10 yıl	4	2,4
11-15 yıl	2	1,2
16-20 yıl	14	8,5
21 yıl ve üzeri	136	82,9
Toplam*	164	100,0
5. Çoklu Meslek Grupları		
Pansiyonculuk	11	4,0
Kamu Sektörü	17	6,1
Serbest Meslek	41	14,7
Emekli	19	6,8
İşletme sahibi (Kafe, restoran, çadır vb.)	18	6,5
Lavanta Üreticisi	79	28,4
Rehber	7	2,5
Lavanta Yan Ürün Satıcısı/Üreticisi	54	19,4
Çalışmayan (İşsiz, öğrenci vb.)	30	10,8
Dış Mekân Fotoğraf Dekor Tasarlayıcısı	2	0,7
Toplam*	278	100,0

* Yanıt sayısı toplamıdır.

Frekans Analizi Sonuçlarına İlişkin Bulgular: Araştırmanın bu bölümünde, ankete katılan yerel halka “Lavanta üretimi yapıyor musunuz? Cevabınız hayır ise yapmak ister misiniz?” ve “Turistler genellikle hangi lavanta yan ürünlerini tercih etmektedir?” soruları yöneltilmiştir.

“Lavanta üretimi yapıyor musunuz?” sorusuna ilişkin katılımcıların yanıtlarına göre %60,4'ü evet, %39,6'sı ise hayır cevabını vermiştir. Cevabı hayır olan katılımcıların, %32,3'ü lavanta tarımını yapmak istediklerini %67,7'si ise lavanta tarımını yapmak istemediklerini belirtmişlerdir. “Turistler genellikle hangi lavanta yan ürünlerini tercih etmektedir?” sorusuna ilişkin katılımcıların yanıtları çoklu cevap yöntemine göre hazırlanmıştır.

Verilen yanıtlara göre, en çok tercih edilen ürünler %11,7 ile lavanta tacı ve %5,2 ile lavantalı Türk kahvesidir (Tablo 3).

Tablo 3. Örneklemin Frekans Analizi Sonuçlarına Göre Dağılımları

İfadeler	Sayı (n)	Yüzde (%)
1. “Lavanta üretimi yapıyor musunuz?”		
Evet	99	60,4
Hayır	65	39,6
Toplam*	164	100,0
2. “Cevabınız hayır ise yapmak ister misiniz?”		
Evet	21	32,3
Hayır	44	67,7
Toplam*	65	100,0
3. “Turistler genellikle hangi lavanta yan ürünlerini tercih etmektedir?”		
Lavanta Yağı	90	10,7
Lavanta Tacı	99	11,7
Lavanta Kolonyası/Parfümü	82	9,7
Lavanta Sabunu	47	5,6
Kokulu Lavanta Kesesi	57	6,8
Magnet	71	8,4
Lavanta Balı	83	9,8
Lavanta Çayı	54	6,4
Lavanta Yastığı	45	5,3
Lavantalı Dondurma	71	8,4
Lavantalı Türk Kahvesi	101	12,0
Lavantalı Reçel	44	5,2
Toplam*	844	100,0

* Yanıt sayısı toplamıdır.

Ki-kare Testi Sonuçlarına İlişkin Bulgular: Araştırmanın bu bölümünde çapraz tablo oluşturularak Ki-kare Testi yapılmıştır. Anketeye katılan yerel halkın yaş durumları ile “Lavanta tarımı yapıyor musunuz?” soruları ilişkilendirildiğinde, bireylerin yaş durumları ile lavanta tarımı yapıp yapmadıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Bu bulgu, alanda tüm yaş grubunun lavanta tarımı yaptığını göstermektedir.

Tablo 4. Yaş Grupları ve Lavanta Tarımı Arasındaki İlişki Tablosu

Yaş	Değer	“Lavanta Üretimi Yapıyor Musunuz?”		Toplam
		Evet	Hayır	
18-25	Gözlenen Değer	10	13	23
	Beklenen Değer	13,9	9,1	23,0
26-35	Gözlenen Değer	16	14	30
	Beklenen Değer	18,1	11,9	30,0
36-45	Gözlenen Değer	15	9	24
	Beklenen Değer	14,5	9,5	24,0
46-55	Gözlenen Değer	27	14	41
	Beklenen Değer	24,8	16,3	41,0
56-66	Gözlenen Değer	15	7	22
	Beklenen Değer	13,3	8,7	22,0
66 ve üstü	Gözlenen Değer	16	8	24
	Beklenen Değer	14,5	9,5	24,0
Toplam	Gözlenen Değer	99	65	164
	Beklenen Değer	99,0	65,0	164,0

4. Sonuç ve Öneriler

Tarım-turizmi yerel dinamiklere bağlı yapısı ile günümüzün en önemli sorunlarından biri olan kentsel ve kırsal bölgeler arasındaki dengesizliği gidermede cazip bir rol oynamaktadır. Tarım turizmi, bir bölgenin kendi kaynakları aracılığıyla kalkınma olanakları sunarak kent ve kırsal alanlarda yaşayan insanlar arasında yeni bir iletişim kanalı oluşturmaktadır (Demirbaş Topçu, 2007). Tarımsal turizm kavramı, kentte yaşayanların kırsal alanlara ilgisi ve genellikle kırsal alanların organik yaşam koşulları nedeniyle kırsal kalkınma aracı olarak geliştirilmiştir. Kuyucak Köyü lavanta tarımı ile önemli bir tarım-turizm kimliği oluşturmaktadır. Ulusal ve uluslararası turistlerin tercihlerindeki değişimlere paralel olarak çalışma alanının mevcut potansiyeli göz ardı edilmemelidir.

Alanda, yerel halka uygulanan ankette “Lavanta tarımı yapıyor musunuz?” diye sorulmuş ve ki-kare testi sonucunda elde edilen bulgulara göre alanda tüm yaş gruplarının lavanta tarımı ile ilgilendiği tespit edilmiştir. Bu bulguya dayanarak kalkınma planlarında, tüm yaş gruplarının lavanta tarımına dâhil olacağı biçimde kapsayıcı ve bu kapsayıcılığın sağlanması adına alternatif gelir kaynaklarını çeşitlendirmeye yönelik çalışmalara yer verilmesi yararlı olacaktır.

Yerel halka turistlerin genellikle hangi lavanta yan ürünlerinin tercih edildiği sorulmuştur. Analiz sonucunda, turistlerin en çok lavantalı Türk kahvesi ve lavanta tacını tercih ettikleri saptanmıştır. Bu bağlamda, bölgede var olan işletme sayısını ve ürün çeşitliliğini arttırmaya yönelik desteklerin çoğaltılması gerekmektedir. Yerel ürünlerin üretim aşamalarının turistlere tanıtılması ve lavanta yan ürünlerinin çeşitlendirilmesi kırsal turizm için önemli bir etkidir.

Bölgede kadınların eğitim durumunun erkeklerin eğitim durumuna göre daha alt seviyede olduğu görülmektedir. Kadınların kırsal alanlarda önemli bir rolü vardır. Bu nedenle tüm kurum ve kuruluşların oluşturacağı kalkınma planlarında kadınların etkisi göz ardı edilmemelidir.

Alanda, lavanta tarım-turizm etkinliklerin sürdürülebilirliğinin korunmasında, yerel gruplar ve toplulukların olduğu kadar, gönüllü kuruluşların, bilimsel kuruluşların ve özel sektörün devamlı ve etkili katılımı önem taşımaktadır. Ayrıca kırsal kalkınmada çevresel eğitimin önemli bir rolü vardır. Kuyucak Köyü’nde, yerel halka ve ziyaretçilere Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Yerel Yönetimler ve Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA) tarafından çevre eğitim programı hazırlanmalıdır.

Yapılan gözlemler sonucunda; kültürel tesis alanı, belediye hizmet alanı, sosyal altyapı alanları, sosyal tesis alanı ve teknik altyapı alanların eksik olduğu tespit edilmiştir. Mekânsal planlama çalışmaları, yerel halkın sosyo-kültürel özellikleri ve doğal çevrenin koruma/kullanma dengesi gözetilerek Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Yerel Yönetimlerin ortak çalışması sonucunda yapılmalıdır.

Arazi çalışmasından elde edilen verilere göre alanda, lavantanın işleme, paketlenme ve depolamasına yönelik tesisin olmadığı tespit edilmiştir. Sürdürülebilir gelir kaynağı en nihayetinde sürdürülebilir kalkınma için Kuyucak Köyü’nde bu tür tesislerin yapımı BAKA, Yerel Yönetimler, Hizmet Birlikleri ve Sivil Toplum Kuruluşları tarafından desteklenmelidir.

2018 yılında köy muhtarı ile yapılan derin mülakattan elde edilen verilere göre, lavanta bitkisinin sulanmaması ve herhangi bir ilaç veya gübreleme yapılmaması lavanta üreticilerine maliyet açısından avantaj sağlamaktadır. Bu durum lavanta tarımına yönelik faaliyetlerde bulunmayı cazip hale getirmektedir. Derin mülakata göre, yerel halkın lavanta tarımına yönelik girişimci faaliyetlerde bulunma isteğinin olduğu görülmüştür. Bu alana yönelik yapılacak faaliyetlerin doğal kaynaklar üzerinde baskısı olmadan Tarım ve Orman Bakanlığı, BAKA ile Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi (KOSGEB) tarafından desteklenmelidir.

Kuyucak Köyü’nde kültürü yapılan lavantalarının kalite sorununun olduğu tespit edilmiştir. Kuyucak Köyü’nde yüksek verimli lavanta çeşitleri (*Lavandula angustifolia*) tanıtılarak kullanımı teşvik edilmelidir. Böylece, Kuyucak Köyü uluslararası lavanta ihracatında rekabet edebilir konuma gelebilecektir (Kara & Baydar, 2011).

Kırsal turizmin sürdürülebilirliği yerel halkın lavanta tarımına devam etmesi ile sağlanacaktır. Bu nedenle yerel halka lavanta tarımına yönelik eğitim programları BAKA, Millî Eğitim Bakanlığı, Turizm ve Kültür Bakanlığı ve Yerel Yönetimler tarafından düzenlenmelidir.

Kuyucak Köyü'nde lavanta tarımı ile bir marka imajının oluşturulması bölgesel ve yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınma için önem arz edecektir. Bunun için Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Özel Sektör Kuruluşları (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği-TURSAB, Türkiye Otelciler Federasyonu-TUROFED) ve Sivil Toplum Kuruluşları iş birliği içinde olmalıdır.

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansının hazırladığı 2014-2023 Bölge Planında (BAKA, 2014), Kuyucak Köyü ve lavanta tarımı ile ilgili herhangi bir ibare yer almamakta olup gelecek planlara Kuyucak Köyü ve lavanta tarımı da dâhil edilmelidir.

Sonuç olarak, Kuyucak Köyü'nde lavanta tarımı kırsal kalkınma bağlamında önemli bir rol oynamaktadır. Yerel halka tarım dışı alternatif bir gelir kaynağı olmasının yanı sıra bölgede kırsal kimlik açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

Teşekkür

Bu çalışma, Bartın Üniversitesi, Proje ve Teknoloji Ofisi Genel Koordinatörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından, Bilimsel Araştırma Projesi (BAP) olarak 2019-FEN-CY-003 proje numarasıyla desteklenmektedir.

Kaynaklar

1. **Açıksöz S. (2001).** *Ankara'da Kentsel Tarım Kapsamında Atatürk Orman Çiftliği'nin Günümüz Koşullarında Yeniden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma.* Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 350 s.
2. **Açıksöz S., Bollukcu P. & Cengiz Gökçe G. (2013).** Dönüşen Peyzaj ve Kentsel Tarım: Baix Llobregat Tarım Parkı, Barcelona, İspanya, *Peyzaj Mimarlığı 5. Kongresi* Bildiriler Kitabı, 14-17 Kasım 2013, Adana, ss. 443-453.
3. **Akıncı B. (2017).** Lavanta Kokulu Kadınlar. *Hürriyet Gazetesi.* <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/baharakinci-kelebek/lavanta-kokulu-kadınlar-40515807> (Erişim Tarihi 21.11.2019).
4. **Akpınar N. & Açıksöz S. (1996).** Güvenli ve Yeterli Beslenme İçin Sürdürülebilir Yaşam Çerçevesinde Peyzaj Planlamaya Yeni Yaklaşımlar, *Ziraat Mühendisliği Dergisi*, Sayı: 298, ss.12-14, Ankara.
5. **Akşap Y. (2018).** Gastronomik Bir Değer Olarak Lavanta. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2 (1): 32-41.
6. **Al Jazeera Türk, (2016).** Lavanta Kokulu Köy. <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/lavanta-kokulu-koy> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
7. **Anadolu Efes. (2017).** Gelecek Turizmde! 10 Yıl 10 Şehir 10 Hikâye. 146-166. <http://www.gelecekturizmde.com/10-yil-10-sehir-10-hikaye/> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
8. **Arman A. (2017).** Rüya gibi "Lavanta Kokulu Köy". *Hürriyet Gazetesi.* <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ayse-arman/ruya-gibi-lavanta-kokulu-koy-40389132> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
9. **Aylan F. K., Sarı Gök H. & Şalvarcı S. (2019).** Kırsal Yoksulluğun Giderilmesinde Kadın Girişimciliğin Rolü: Lavanta Kokulu Köy Örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(2): 1271-1289. DOI: 10.21325/jotags.2019.420.
10. **Babalık A. (2002).** Isparta Yöresinde Arazi Kullanımına İlişkin Sorunlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, A(1):63-81.
11. **BAKA. (2014).** Bölge Planı 2014-2023, TR61 Düzey 2 Bölgesi Antalya-Isparta-Burdur. <https://www.baka.gov.tr/dokuman-merkezi/dokumanlar/bolge-plani/tr61-duzey-2-bolgesi-2014-2023-bolge-plani/> (Erişim Tarihi: 19.12.2019).
12. **Başaran N. (2017).** Bringing Lavander to Economy in Rural Development and Rural Tourism Scope. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 10 (1): 47-49.
13. **Baydar H. (2010).** Beyoğlu'na lavanta Isparta'dan gitmelidir. *Tarım Aktüel Dergisi*, 15:62-63.
14. **Bilgiç F., Demir Ş. Ş. and İşler D. B. (2016).** Alternatif Turizmde Yeni Bir Saha: Lavanta Bahçeleri. 17. *Ulusal Turizm Kongresi*, "Akademik Sektör Buluşması", Detay Yayıncılık, 20-23 Ekim Bodrum-Muğla, ss. 613-619.
15. **Bozkıran S. & Giray H. F. (2014).** Isparta'da Lavanta Üretimi ve Pazarlaması. *XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, 3-5 Eylül 2014, ss. 1365-1368, Samsun.
16. **Bozok D. & Karaman R. (2018).** Isparta Lavantasının Kırsal Turizm Kapsamında SWOT Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi: Kuyucak Köyü Örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences (IJSES)*, 8(2), 27-33.

17. **Cengiz Gökçe, G. & Açıksoz, S. (2014).** Turizmin kültürel peyzaj bileşenleri ve kırsal kimlik üzerine etkisi: Nallıhan-Beydili köyü örneği, II. International Symposium On Environment and Morality Bildiriler Kitabı, 24-26 Ekim 2014, Adıyaman, Cilt II, 1059-1068.
18. **Coria D. (2007).** Producción Nocional y Comarcalización de Lavande. *Universidad Abierta Interamericana Facultad de Ciencias Empreaesariales Sede Regional Rosario-Compus Pellegrini Licenciatura en Comercialicazion.* 56 p.
19. **Çetin İ., Polat Üzümcü T. & İçöz O. (2017).** Kırsal Alanlarda Sürdürülebilir Kırsal Turizm ve Kocaeli-Kandıra Kırsal Turizm Gelişimi Modeli, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE)*, ÖS-IV: 137-156.
20. **Dadak Ş. (2017).** Kuyucak Mucizesi. *Sabah Gazetesi.* <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/kadak/2017/08/17/kuyucak-mucizesi> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
21. **Daşdemir İ. (2016).** Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Volume 1. basım, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti, Ankara, VII+210 s.
22. **Demirbaş Topçu E. (2007).** *Agri-Tourism: As a New Element of Rural Development.* MS., City and Regional Planning Department, Urban Design. A Thesis Submitted to the Graduate School of Natural and Applied Sciences of Middle East Technical University, Ankara, 187 p.
23. **Dossier de presse, (2013).** Culture Lavande des Albes a La Presse. La Lavande S'invitea Marseille. www.culturelavande.fr (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
24. **Farshad A. & Zinck J. A. (1993).** Seeking Agricultural Sustainability. *Agriculture, Ecosystems and Environment*, 47(1): 1-12.
25. **Giray F. H., Kadakoğlu B., Çetin F. and Bamoi A. G. A. (2019).** Rural Tourism Marketing: Lavender Tourism in Turkey. *Ciência Rural*, 49 (2).
26. **Gold V. M. (1999).** *Sustainable Agriculture:Definitions and Terms.* The Alternative Farming Systems Information Center, United States Department of Agriculture. <https://www.nal.usda.gov/afsic/sustainable-agriculture-definitions-and-terms-1999-reading-list>, (Erişim Tarihi: 15.09.2019).
27. **Grebenicharski, S. (2016).** Lavander Production in Bulgaria Market and Opportunity Analysis. Ed.; Valkanov, N.; Sofia.
28. **Gurung L. (2012).** *Exploring Links between Tourism and Agriculture in Sustainable Development: A Case Study of Kagbeni VDC, Nepal.* Master thesis (unpublished), Lincoln University, Faculty of Environment, Society and Design Department of Social Sciences, Parks, Recreation, Tourism and Sport Christchurch, Canterbury, New Zealand, 138 p.
29. **Güler H. K. (2018).** *Isparta İli Orman Köylerinde Lavanta Yetiştiriciliğinin Ekonomik Analizi ve Yöre Ekonomisine Katkıları.* Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Isparta, 61 s.
30. **Güler K.H. & Korkmaz M. (2018).** Isparta İli Orman Köylerinde Lavanta Yetiştiriciliğinin Ekonomik Analizi. *Türkiye Ormanlık Dergisi*, 19(2): 156-162.
31. **Hayati D. (2017).** *A Literature Review on Frameworks and Methods for Measuring and Monitoring Sustainable Agriculture.* Technical Report 22. Global Strategy Technical Report: Rome, 98 p. https://sswm.info/sites/default/files/reference_attachments/UN%20WCED%201987%20Brundtland%20Report (Erişim Tarihi: 2.09.2019).
32. **Hürriyet Haber. (2017).** Türkiye'nin Provans'ı: Kuyucak Köyü/Isparta. <http://www.hurriyet.com.tr/seyahat/turkiyenin-provansi-kuyucak-koyu-isparta-40415343> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
33. **Ivona A. (2003).** Farm Tourism and Rural Development, a successful Combination? A Local Experience, *Conference: The Cultural turn in geography*, Gorizia Campus, Italy, Book of proceedings, pp. 355-363.
34. **Kara N. & Baydar H. (2011).** Türkiye'de Lavanta Üretim Merkezi Olan Isparta İli Kuyucak Yöresi Lavantalarının (*Lavandula x intermedia* Emeric ex Loisel.) Uçucu Yağ Özellikleri. *Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 25 (4): 42-46.
35. **Kaya M. (2017).** Isparta Keçiborlu'nun Kendine Hayran Bırakan Mor Kraliçesi: Lavanta Tarlaları. *Listelist.* <https://listelist.com/isparta-keciborlu-lavanta/> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
36. **Kaypak Ş. (2012).** Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (22): 11-29.
37. **Keçiborlu Kaymakamlığı (2016).** Lavanta Kokulu Köy Projesi 2015. <http://www.lavantakokulukoy.com/onlinekatalog/> (Erişim Tarihi: 10.02.2019).
38. **Kuter N. & Ünal H. E. (2013).** Kırsal Kalkınmada Kırsal Turizmin Önemi. *Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, 13 (2): 192-201.
39. **Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2019).** Lavanta Kokulu Köy. Gelecek Turizmde Projesi (Sağdaş, A.). <https://isparta.ktb.gov.tr/TR-163065/lavanta-kokulu-koy.html> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).

40. **Monge R. (2013).** Les Routes de la Lavande: au carrefour du développement culturel et de la valorisation de la ressource. *Routes touristiques et itinéraires culturels, entre mémoire et développement*, Québec, Canada. pp. 139-147.
41. **Moseley J. M. (2003).** Local Partnerships for Rural Development the European Experience. *CABI Publishing*, Wallingford, Oxon, İngiltere, 226 s.
42. **Ongun U., Gövdere V. & Kösekahyaoglu L. (2018).** Kırsal Turizm Kapsamında Yerel Halkın Beklentileri: Isparta Kuyucak Lavanta Vadisi Örneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 7(43):58.
43. **Orhunbilge A. N. (2000).** *Örnekleme Yöntemleri ve Hipotez Testleri*. 2. baskı, Avcıol Basım ve Yayın, İstanbul, 420 s.
44. **Roy R. & Chan N. W. (2012).** An Assessment of Agricultural Sustainability Indicators in Bangladesh: Review and Synthesis. *The Environmentalist*, 32(1): 99-110.
45. **Saygılı R. (2018).** Türkiye İl Haritaları, <http://cografyaharita.com/index.html> (Erişim Tarihi: 19.06.2019).
46. **Schaller N. (1993).** The Concept of Agricultural Sustainability Agriculture. *Ecosystems and Environment*, 46(1-4): 89-97.
47. **Stoykova I. (2017).** Lavanta'nın Bulgaristan'a Dönüşü. Bulgarian National Television <http://news.bnt.bg/bg/a/triumfalnoto-zavrshchane-na-lavandulata-v-blgariya> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
48. **Sungur Z. (2012).** Sürdürülebilir Turizmin Toplumsal Etkileri: Türkiye'den Örnekler. *International Conference on Eurasian Economies*, ss.338-344.
49. **Tan S. & Köksal H. (2004).** Sürdürülebilir Tarım. *Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü*, T.E.A.E-Bakiş, 5(2): 1-4.
50. **Toksöz T. (2019).** Kuyucak Artık Çok Popüler. *Sabah Gazetesi*. <https://www.sabah.com.tr/turizm/2019/08/25/kuyucak-artik-cok-populer> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
51. **TÜİK, (2019).** Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi. 2019 Sonuçları. http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059 (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
52. **Türkiye Çevre Vakfı. (2001).** *Ansiklopedik Çevre Sözlüğü*. Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, No:142, Ankara, 407 s.
53. **UNEP/WTO. (2005).** *Making Tourism More Sustainable: A Guide For Policy Makers*. Paris, United Nations Environment Programme, Division of Technology, Industry and Economics. 210 p. <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx0592xPA-TourismPolicyEN.pdf> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
54. **URL-1 (2019).** Dünyayı Ele Geçiren Bulgar Lavanta. https://www.webcafe.bg/id_1769139282 (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
55. **URL-2 (2018).** Lavanta Zamani Güney Fransa. <http://www.turqiem.com/yurtdisiturlar/lavanta-zamani-guney-fransa-2018> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
56. **URL-3 (2019).** Lavanta Tarihçesi. <https://www.fuseauxdelavande.com/histoire-de-lavande-provence/> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
57. **URL-4 (2016).** Madrid'den Kaçış: Brihuega Lavanta Alanları. <https://www.madridcoolblog.com/2016/07/escapada-desde-madrid-los-campos-de-lavanda-de-brihuega/> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
58. **URL-5 (2019).** Isparta Genel Bilgiler. <https://ispartada.gen.tr/isparta-genel-bilgiler/> (Erişim Tarihi: 17.12.2019).
59. **URL-6 (2019).** Lavanta Yetiştiriciliği. *Tarım Kütüphanesi*. http://www.tarimkutuphanesi.com/lavanta_yetistiriciligi__00314.html (Erişim Tarihi: 17.12.2019).
60. **Velten S., Leventon J., Jager N. & Newig J. (2015).** What is Sustainable Agriculture? A Systematic Review. *Sustainability* 7(6): 7833-7865.
61. **WCED. (1987).** Our Common Future, Geneva: World Commission on Environment and Development. http://www.krynica-zdroj.pl/files/files/File/Srodowisko/Brundtland_Report_Extracts.pdf (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
62. **Yaraş Meriç Z. (Ed.). (2019).** Isparta'da Lavanta Kokulu Bir Yaz. *Flypgs.com Magazine*. ss.76-82. <https://www.flypgs.com/pegasus-hakkinda/flypgscom-magazine> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).